
بررسی عوامل مؤثر در گرایش دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی به نماز

(مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد ابهر)

سید مهدی حسینی^۱

سید محمد کریم حسینی^۲

چکیده:

نماز و اقامه آن به عنوان یکی از شاخص‌های عمده دینی در دین مبین اسلام بوده و دارای کارکردهای مهمی از قبیل بازدارنده بودن نماز از فحشا و منکر، عامل تزکیه و سلامت روح، کاهش نا بهنجاری‌های اجتماعی و ... می‌باشد. مسئله بسیار مهمی که امروزه در جامعه اسلامی ما مطرح است و دلسوزان نظام همواره دغدغه چگونگی توسعه فرهنگ نماز در بین قشر جوان و همچنین تحصیل کرده را داشته‌اند... دانشگاه آزاد اسلامی به عنوان یک مؤسسه آموزشی عالی همانطور که با پسوند اسلامی همراه است و مولود پس از انقلاب است باید بتواند در زمینه‌های فرهنگی پیشرو بوده و الگوی مناسبی برای همه مؤسسات آموزش عالی باشد در این تحقیق سعی بر این است ضمن یافتن ریشه و عوامل گرایش دانشجویان به فریضه نماز نسبت به ارائه راه کارهای مفید و کاربردی به مسئولان دانشگاه خصوصاً مسئولان فرهنگی گام مفیدی را در این زمینه بردارد. هدف کلی تحقیق شناسایی عوامل مؤثر در گرایش دانشجویان دانشگاه آزاد به فریضه نماز، عوامل مؤثر بر شرکت دانشجویان دانشگاه به نماز جماعت و ارائه راه حل‌های عملی به مسئولان دانشگاه و مسئولان فرهنگی جهت افزایش میزان گرایش دانشجویان به نماز می‌باشد که از طریق تکمیل حدود ۱۷۴ پرسشنامه توسط دانشجویان برای اثبات فرضیه‌های ساخته شده توسط محقق اقدام گردیده و در پایان نسبت به ارائه پیشنهادها و راه حل‌های عملی اقدام شده است. روش تحقیق روش پیمایشی بوده و از ابزارهای آماری و نرم افزار SPSS استفاده گردیده است.

واژگان کلیدی:

نماز جماعت، وضعیت اعتقادی، تشکیل به موقع نماز، افراد برجسته، همایش‌های مذهبی

مقدمه

نماز و اقامه آن به عنوان یکی از شاخص‌های عمده دینی در دین مبین اسلام بوده و دارای کارکردهای مهمی از قبیل بازدارنده بودن نماز از فحشا و منکر، عامل تزکیه و سلامت روح، کاهش نا بهنجاری‌های اجتماعی و ... می‌باشد. مسئله بسیار مهمی که امروزه در جامعه اسلامی ما مطرح است و دلسوزان نظام همواره دغدغه چگونگی توسعه فرهنگ نماز در بین قشر جوان و همچنین تحصیل کرده را داشته‌اند.

شناخت نگرش‌ها و رفتارهای اعتقادی-فرهنگی از اساسی‌ترین نیازهای بنیادی در امر برنامه ریزی فرهنگی و پیگیری تحولات آن در آینده است، و علیرغم اهمیتی که دارد تا کنون به گونه‌ی منسجم و مستمر کمتر مورد توجه سازمان‌های پژوهشی کشور قرار گرفته است. برای اینکه بتوانیم در دنیای کنونی بر اساس یک برنامه ریزی نسبتاً دقیق و هماهنگ جامعه را در حد توان به سوی ارزش‌های فرهنگی متعالی و مبتنی بر فرایند توسعه پایدار سوق دهیم و از رها سازی ابعاد مختلف آن در دست حوادث جلوگیری کنیم، باید بدانیم که اولاً در چه شرایطی قرار داریم، ثانیاً حرکت ما از نظر عوامل و شرایط متغیر فرهنگی در چه مسیری است و ثالثاً هر یک از متغیرهای فرهنگی تابع چه عواملی است، اصولاً فلسفه‌ی آفرینش انسان‌ها عبودیت پروردگار است. خداوند در قرآن می‌فرماید:

و ماخَلَقْتُ الْإِنْسَانَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِي (ذاریات/ ۵۶) پس نماز هادی اعمال دیگر است و این توان را دارد که همه‌ی اعمال را در راستای خود اصلاح کند و ما اگر بتوانیم نماز را به شکل صحیح و درست اقامه نماییم در اصلاح سایر اعمال نیز قدم مهمی برداشته ایم. نماز اگر با خشوع و توجه خوانده شود یک نوع آمادگی روحی به انسان می‌بخشد که به کارهای پسندیده علاقمند شود و به خوبی روی آورد و از زشتی‌ها دوری نماید. بنابراین نماز بارزترین و مهمترین مصداق و نقطه‌ی اوج عبادت است که از درخشندگی و برجستگی خاصی برخوردار است و برپایی آن به جماعت بسیار مهم است.

لفظ «صلوات» در آیه ۴۰ سوره حج: "لَهْدَمَت صَوَامِعَ وَ بَيْعَ وَ صَلَوَاتٍ وَ مَسَاجِدَ" و نیز به همین معنا در آیه ۴۰ سوره حج به کار رفته است. به عقیده راغب، اصل "صلاة" برای دعا بوده و از باب نام گذاری کل به نام اجزایش، بر نماز اطلاق گشته که بخشی از اجزای آن دعا است، در قرآن کریم سوره‌ای اختصاصی به نام نماز وجود ندارد ولی واژه الصلوة ۶۱ بار بدون مشتقات و ۹۸ بار با مشتقات در قرآن به کار رفته است. از جمله آیاتی که درباره نماز سخن گفته‌اند عبارت‌اند از: سوره ابراهیم آیات ۳۱، ۳۷ و ۴۰ سوره اسراء آیه ۷۸، لقمان آیات ۴ و ۱۷، انعام آیه ۷۲، اعراف آیه ۱۷۰ و ماعون آیات ۴ و ۵، و همچنین سوره‌هایی که آیه‌های بیشتری از آنها به امر نماز پرداخته عبارتند از:

بقره آیات: ۳، ۴۳، ۴۵، ۸۳، ۱۱۰، ۱۵۳، ۱۵۷، ۱۷۷، ۲۳۸ و ۲۷۷ - نساء آیات: ۴۳، ۷۷، ۹۰، ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۴۲ و ۱۶۲ مائده آیات: ۶، ۵۵، ۵۸، ۹۱ و ۱۰۶

از جمله فواید نماز می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

نماز برقراری ارتباط با الله و بریدن از الهه هاست. نماز سکوی اعتلاء و عروج انسان است. نماز سکینه روح، آرامش خاطر و وقار ظاهر است. نماز بانگ بر پایی تعظیم ارزش‌ها و تکریم انسان هاست. نماز، درس توحید، رمز اخلاص و راز عبودیت است. نماز چشمه جوشان معرفت است. نماز زبان هنری اسلام است. نماز ارتباط زمینیان را با ملکوتیان برقرار می‌سازد. نماز راس تمام عبادت هاست. نماز جنگ با شیاطین است. نماز شرط قبولی اعمال است. نماز کور کننده چشم شیطان است. نماز پرچم اسلام است. نماز آخرین سفارش پیغمبران است. نماز کلید بهشت است.

واژه صلوٰه در قرآن به چند معنا به کار رفته است.

۱. دعا، تبریک و تمجید: در سوره توبه آیه ۱۰۳ می‌فرماید: وَ صَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ.

هنگام گرفتن زکات بر آن‌ها دعا کن که دعای تو مایه آرامش آنها است.

و در سوره احزاب آیه ۵۶ می‌فرماید: اِنَّ اللّٰهَ وَ مَلَائِكَتَهُ يُصَلُّوْنَ عَلٰى النَّبِیِّ یَا اَیُّهَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوا صَلُّوا عَلَیْهِ وَ سَلِّمُوا تَسْلِیْمًا:

خدا و فرشتگان بر پیامبر درود می‌فرستند. ای کسانی که ایمان آورده اید، بر او درود فرستید و سلام گوید و کاملاً تسلیم او باشید.

۲. عبادت خاص (نماز): فَاِذَا قَضَيْتُمُ الصَّلٰوةَ فَاذْكُرُوْا اللّٰهَ قِیَامًا وَ قُعُوْدًا وَ عَلٰی جُنُوبِكُمْ

فَاِذَا اَطَمَّا نَنْتُمْ فَاَقِیْمُوا الصَّلٰوةَ اِنَّ الصَّلٰوةَ كَانَتْ عَلٰی الْمُؤْمِنِیْنَ كِتَابًا مُّوقُوتًا. (سوره

نساء، آیه ۱۰۳)

و هنگامی که نماز را به پایان رساندید خدا را یاد کنید ایستاده و نشسته و در حالی که به پهلو خوابیده اید و هر گاه آرامش یافتید (حالت ترس زایل گشت) نماز را به پا دارید، زیرا نماز وظیفه ثابت و معینی برای مومنان است.

۳. عبادت: وَ مَا كَانَ صَلَاتُهُمْ عِنْدَ الْبَيْتِ اِلَّا مُكَاةً وَ تَصَدِیَةً: آن‌ها که مدعی بودند ما

هم نماز داریم، نمازشان نزد خانه خدا چیزی جز سوت کشیدن و کف زدن نبود.

۴. رحمت خداوند: اولئك علیهم صلوات من ربهم و رحمة: آنان کسانی هستند

که الطاف و رحمت خدا شامل حالشان شده و آن‌ها هدایت یافتگان هستند.

۵. کنیسه‌های یهودیان :

واگر خداوند بعضی از مردم را به وسیله بعضی دیگر دفع نکند ، صومعه‌ها و معابد یهود و نصاری و مساجدی که نام خدا در آن بسیار برده می‌شود ویران می‌گردد .

تاریخچه پیدایش نماز

پرستش خداوند یکی از چیزهایی است که همه پیامبران الهی مردم را به آن دعوت می‌کردند، قرآن کریم از زبان پیامبران نقل می‌کند که به امت هایشان می‌گفتند : **أَعْبُدُوا اللَّهَ** : خدا را پرستش کنید بنابراین اصل عبادت و پرستش خداوند در همه شریعت‌های الهی وجود داشته ولی شکل و کیفیت آن متفاوت بوده است یعنی همه پیامبران از حضرت آدم تا حضرت خاتم نماز می‌خواندند ، اما از چگونگی آن اطلاع دقیقی در دست نیست .

خداوند متعال خطاب به حضرت مولی (ع) می‌فرماید : **إِنِّي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِي وَ أَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي** : من الله هستم، معبودی جز من نیست مرا بپرست و نماز را برای یاد من بر پا دار لذا از آیات و احادیث بر می‌آید که هیچ شریعت و دینی از نماز جدا نبوده گرچه صورت ظاهری آن تفاوت داشته است .

زرتشتیان پنج نماز دارند که هنگام طلوع آفتاب ظهر ، عصر، اول شب و هنگام خواب به پا می‌دارند ، یهودیان دعاهایی دارند که آن‌ها را در ساعت سه، شش و نه روز و اول و آخر شب و هنگام غذا خوردن می‌خوانند، مسیحیان نیز روز یکشنبه و برخی روز شنبه به کلیسا می‌روند و دعای دسته جمعی می‌خوانند.

فلسفه نماز

عبادت وسیله تکامل و سعادت ما است و دستور خداوند به نماز، نوعی لطف و رحمت و راهنمایی است که انسان‌ها را به کمال می‌رساند، آیات و روایات فلسفه و حکمت تشریح نماز را بیان کرده اند .

۱. یاد خدای : **وَ أَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي** : نماز را بر پادار تا به یاد من باشی (سوره طه،

آیه ۱۴)

۲. باز داشتن از گناه و زشتی‌ها : **إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَ الْمُنْكَرِ** : همانا نماز

انسان را در دنیا از زشتی‌ها و گناه باز می‌دارد . (سوره عنکبوت، آیه ۴۵)

۳. پاکیزگی روح : **إِنَّمَا تُنذِرُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ وَ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَ مَنْ تَزَكَّى**

فَأَنَّمَا لِنَفْسِهِ وَ إِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ : تو تنها کسانی را که از پروردگارشان در نهان

می‌ترسند و نماز بر پا می‌دارند ، هشدار می‌دهی و کسی که پاکیزگی جدید تنها برای خود پاکیزگی می‌جوید و فرجام کارها به سوی خداست.(سوره فاطر، آیه ۱۸)

۴. یاری جستن از نماز در مسیر تکامل : وَ اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَ الصَّلَاةِ وَ إِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ: از شکیبایی و نماز باری جوید و به راستی این کار، گران است مگر بر فروتنان.(سوره بقره، آیه ۴۵)

۵. پاک شدن از کبر و غرور، حضرت فاطمه (س) می‌فرماید : وَ الصَّلَاةُ تَنْزِيهَا مِنْ الْكِبْرِ خَدَاوند نماز را واجب کرد تا مردم از کبر و غرور پاک شوند.(بحارالانوار، ج ۶، ص ۱۰۷)

۶. رستگاری : قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ : به راستی که مومنان رستگار شدند، کسانی که در نمازشان فروتنی می‌کنند .

راه‌های جذب جوانان به نماز

راه‌های جذب جوانان به نماز و آگاه کردن آن‌ها نسبت به فلسفه ، ارزش و اهمیت آن بسیار متنوع و متناسب با شرایط فردی و اجتماعی جوانان است ، اما اصلی‌ترین راه‌های تعمیق گرایش آن‌ها به مسائل معنوی و نماز را می‌توان در سه مورد بیان نمود :

۱. بالا بردن سطح آگاهی‌ها و شناخت آن‌ها درباره نماز: این کار می‌تواند با استفاده از شیوه‌های تشویق، اهدای کتاب‌های مناسب تأیید شده و جذاب ، برگزاری مسابقات ، جلسات آموزشی تفریحی ، اردو و ...

۲. ارائه الگوی مناسب از سوی والدین ، مربیان و دوستان - این الگو می‌تواند اهمیت دادن به نماز اول وقت ، حضور در مساجد و نماز جماعت ، مطالعه کتاب‌هایی درباره اهمیت نماز و بازگو کردن آن باشد .

۳. مشاوره با کارشناسان دینی و تبلیغی : به ویژه در موارد خاص ، مفید و در برخی مواقع لازم است .

شیوه‌های ترویج نماز :

برخی از شیوه‌های ترویج نماز در قرآن عبارتند از :

۱- تبلیغ عملی ۲- تبلیغ گروهی ۳- پیام رسانی ۴- ترویج تشکیلاتی و سازمان یافته

نماز ۵- با زبان روز سخن گفتن ۶- توجه به توانایی افراد

نماز جماعت

اولین و بهترین نشان فضیلت نماز جماعت این است که خدای متعال در سه موضع از قرآن صریحا" به آن امر نموده است:

۱. در سوره بقره آیه ۴۰-۴۳ می‌فرماید: ای پسران بنی اسرائیل ... به آنچه فرو فرستادیم ایمان آورید و ... با رکوع کنندگان رکوع کنید. این آیات کریمه یهود را به قبول قرآن و اجرای برنامه‌های آن می‌خواند و اشاره می‌کند به این که از مهم‌ترین برنامه‌های اسلام، خواندن نماز به صورت گروهی و دسته جمعی است و نماز جماعت، جزء متن اسلام است نه امری زاید و حاشیه‌ای گفته اند: استفاده از کلمات رکوع و راکعین به جای صلوه و مصلین به این دلیل است که رکوع در نماز یهود نبوده و از ویژگی‌های نماز مسلمانان است.

۲. خداوند در سوره آل عمران خطاب به مریم (علیها سلام) می‌فرماید: با رکوع کنندگان رکوع به جای آور - علمای شیعه فرمانی را که در این آیه است نسبت به نمازهای جمعه و عیدین امر وجوبی دانسته اند و در سایر موارد حمل بر استحباب مؤکد کرده اند، ضمنا آیه سوره آل عمران که خطاب به حضرت مریم است دلالت بر استحباب شرکت زنان در نماز جماعت دارد.

۳. و در سوره اعراف می‌فرماید: قُلْ أَمَرَ رَبِّي بِالْقِسْطِ وَأَقِيمُوا وُجُوهَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ بگو هر آیینه پروردگرم به رعایت انصاف و عدل فرمان داد و فرمود روی هایتان را نزد هر مسجدی راست کنید.

شیخ طبرسی در تفسیر این آیه در مجمع البیان می‌گوید: به هنگام هر نماز آهنگ رفتن به مسجد کنید و این در نزد بیشتر علما، امر استحبابی به شرکت در نماز جماعت است و در نزد کمتر آنان امر وجوبی است. لذا با عنایت به اینکه معمولاً" در قرآن کریم به کلیات مسائل پرداخته شده است و تبیین جزئیات به عهده پیشوایان معصوم (ع) نهاده شده است ولی در بعضی از آیات به صراحت به اهمیت نماز جماعت اشاره شده است.

آثار نماز جماعت

بر پایی فریضه‌های دینی به صورت دسته جمعی، غیر از پاداش‌های فراوانی که یاد شد، در زندگی فردی و اجتماعی امت مسلمان نیز، آثار مثبت و فراوانی دارد که به برخی اشاره می‌شود:

۱) آثار معنوی

بزرگترین اثر معنوی نماز جماعت، همان پاداش‌های الهی است که گفته شد. بخاطر همین فضیلت و پاداش‌هاست که اگر تعداد نمازگزاران از ده نفر بیشتر شود، اگر تمام آسمان‌ها کاغذ و دریاها مرکب و درخت‌ها قلم شود و فرشتگان بنویسند، پاداش یک رکعت آنرا نمی‌توانند بنویسند.

۲) آثار اجتماعی

نماز جماعت، مقدمه وحدت صفوف و نزدیکی دل‌ها و تقویت کننده روح اخوت است. نماز جماعت، بهترین، بیشترین، پاکترین و کم خرج‌ترین اجتماعات دنیاست و نوعی دید و بازدید مجانی و آگاهی از مشکلات و نیازهای یکدیگر و زمینه ساز تعاون اجتماعی بین آحاد مسلمین است.

۳) آثار سیاسی

نماز جماعت، نشان دهنده قدرت مسلمین و الفت دل‌ها و انسجام صفوف است.

۴) آثار اخلاقی، تربیتی

در نماز جماعت، افراد در یک صف قرار می‌گیرند و امتیازات موهوم صنفی، نژادی، زبانی، مالی و... کنار می‌رود و صفا و صمیمیت و نوع دوستی در دل‌ها زنده می‌شود و مؤمنان، با دیدار یکدیگر در صف‌عبادت، احساس دلگرمی و قدرت و امید می‌کنند. نماز جماعت، عامل نظم و انضباط، صف‌بندی و وقت شناسی است.

به خاطر این همه آثار است که به نماز جماعت، آنهمه توصیه شده است. حتی نابینایی وقتی از حضور پیامبر، اجازه خواست که به مسجد نیاید، آن حضرت فرمود: از خانه تا مسجد، ریسمانی ببندد و به کمک آن، خود را به نماز جماعت برساند.

آیین نامه ستاد اقامه نماز

اهمیت اقامه نماز در دانشگاه‌ها و ضرورت انسجام بخشی به فعالیت‌های فرهنگی در حوزه نماز و نیایش، مسئولان امر را بر آن داشت تا با استفاده از تجربیات و ظرفیت فکری موجود در مجموعه‌های مدیریت دانشگاهی به ساماندهی و تصویب قوانین و مقررات مرتبط با فریضه اقامه نماز در دانشگاه‌ها بپردازند. با تصویب هیات محترم وزیران در تاریخ ۱۳۸۴/۴/۸ ستاد عالی اقامه نماز در دانشگاه‌ها به منظور سیاستگذاری، نظارت، تقویت و انسجام بخشی ستادهای اقامه نماز و ترویج فرهنگ این فریضه مهم در دانشگاه‌های کشور با عضویت

اعضای زیر تشکیل گردید و آیین نامه مرتبط با آن به تصویب ستاد عالی اقامه نماز در دانشگاه‌ها رسید.

۱- وزیر علوم، تحقیقات و فناوری ۲- وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی ۳- رییس نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها ۴- رییس ستاد مرکزی اقامه نماز کشور ۵- رییس دانشگاه آزاد اسلامی ۶- رییس جهاد دانشگاهی ۷- دبیر ستاد عالی اقامه نماز دانشگاه‌ها

آیین نامه ستاد اقامه نماز دانشگاه آزاد اسلامی

به موجب این مصوبه ستاد عالی اقامه نماز در دانشگاه‌ها مسئولیت سیاستگذاری و هماهنگی و نظارت بر اقامه نماز در دانشگاه‌ها و دستگاه‌های دولتی به تصویب رسید و آیین نامه ستاد توسعه و ترویج فرهنگ نماز در دانشگاه آزاد اسلامی نیز به شرح زیر تصویب شد. هدف از تشکیل ستاد، تقویت، توسعه و اشاعه فرهنگ نماز در مجموعه‌های تحت پوشش دانشگاه آزاد اسلامی است و وظایف این ستاد عبارتند از:

- تهیه و تدوین دستورالعمل‌ها و سیاستگذاری اجرایی در جهت توسعه و تقویت اقامه نماز در ستاد و واحدهای دانشگاهی تحت پوشش بر اساس رهنمودها و پیام‌های مقام معظم رهبری
- برنامه ریزی در جهت فراهم کردن زمینه‌های لازم برای فعالیت‌های مطالعاتی و تحقیقاتی در حوزه اقامه نماز
- تلاش در جهت توسعه و تجهیز مساجد و نمازخانه‌های دانشگاه‌ها و واحدهای مربوطه
- برنامه ریزی در جهت تأمین اعتبار لازم برای اجرایی نمودن سیاست‌ها و برنامه‌های اقامه نماز
- اهتمام به توسعه نماز جماعت
- نظارت بر حسن اجرای آیین نامه و دستورالعمل‌ها و ارزیابی عملکرد واحدهای تحت پوشش
- ارائه گزارش عملکرد موردی و سالانه به دبیرخانه ستاد عالی اقامه نماز

روش پژوهش

روش‌های پژوهش در واقع ابزارهایی برای رسیدن به واقعیت و کشف حقایق هستند. شناخت روش‌های پژوهشی و آگاهی از دقیق بودن آنها در علوم اجتماعی و رفتاری از حساسیت بیشتری برخوردار است. زیرا این علوم بیش از هر علم دیگری در فراز و

نشیب‌های روش‌های غیر علمی سرگردان بوده است. (دلاور، ۱۳۷۴:۲) اهداف اصلی این پژوهش در بررسی عوامل مؤثر در گرایش دانشجویان دانشگاه آزاد ابهر به نماز است بنابراین سعی شده است بر مبنای یک روش علمی هدف تحقیق تعقیب شود. روش علمی مستلزم طی مراحل مشخصی است که در این تحقیق به منظور بررسی عوامل مؤثر در گرایش دانشجویان دانشگاه آزاد به نماز به شرح زیر انجام شده است:

۱- طرح مساله تحقیق ۲- صورت بندی فرضیه‌های تحقیق ۳- گرد آوری اطلاعات مورد نیاز تحقیق ۴- طبقه بندی، نام گذاری و تشخیص متغیرهای تحقیق ۵- تجزیه و تحلیل اطلاعات و تشخیص روابط موجود ۶- بررسی و تعیین اعتبار فرضیه‌های تحقیق ۷- گزارش نتایج آزمون فرضیه‌ها و پیشنهاد برای تحقیقات آتی

فرضیه‌های پژوهش

در این تحقیق به منظور بررسی و عوامل مؤثر در گرایش دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی ابهر به نماز ۵ فرضیه به شرح زیر تدوین و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است:

فرضیه اول

بین وضعیت اعتقادی دوستان در گرایش دانشجویان به نماز رابطه وجود دارد.

فرضیه دوم

بین تشکیل به موقع نماز جماعت و اطلاع رسانی در رابطه با آن و شرکت دانشجویان در نماز جماعت رابطه وجود دارد.

فرضیه سوم

بین حضور افراد برجسته در نماز جماعت مسجد دانشگاه و شرکت دانشجویان در نماز جماعت رابطه وجود دارد.

فرضیه چهارم

بین جنسیت دانشجویان در گرایش دانشجویان به نماز رابطه وجود دارد.

فرضیه پنجم

بین تشکیل جلسات و همایش‌های مذهبی از سوی دانشگاه گرایش به نماز رابطه وجود دارد.

جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری مورد پژوهش کلیه مراجعین و دانشجویان مشغول به تحصیل و فارغ التحصیلان دانشگاه آزاد اسلامی واحد ابهر است و نمونه آماری به طور تصادفی در بین

دانشجویان در رشته‌های مختلف دانشگاه که مشغول به تحصیل می‌باشند تعداد ۱۷۴ نفر انتخاب شده است.

ابزارهای جمع آوری اطلاعات

روش گرد آوری اطلاعات در این تحقیق از طریق مطالعات کتابخانه‌ای و پرسشنامه می‌باشد. روش کتابخانه‌ای برای جمع آوری اطلاعات در زمینه ادبیات و پیشینه تحقیق استفاده گردیده که با مطالعه کتاب‌ها، مقالات و تحقیقات دیگر پژوهشگران و جستجو در اینترنت و سایت‌های مختلف اطلاعات مورد نیاز جمع آوری شده است.

روایی و پایایی تحقیق

اعتبار و روایی از شرایطی هستند که برای مفید و مؤثر بودن روش‌های جمع آوری داده‌ها شرط اساسی به شمار می‌روند و هر چه میزان روایی و پایایی بالاتر باشد خطای اندازه گیری به حداقل کاهش می‌یابد. برای تعیین روایی پرسش نامه بعد از تهیه سئوالات که قبلاً توسط پژوهشگران دیگری مورد استفاده قرار گرفته شده بود و همچنین از نظرات متخصصان و دست اندرکاران استفاده شده است.

برای محاسبه ضریب قابلیت اعتماد ابزار اندازه گیری شیوه‌هایی مختلفی به کار گرفته می‌شود که از آن جمله می‌توان به اجرایی دوباره (روش بازآزمایی)، روش موازی (همتا)، روش تنصیف (دو نیمه کردن)، کودر ریچاردسون و آلفای کرونباخ اشاره کرد. (بازرگان، ۱۳۷۶) در این تحقیق روش آلفای کرونباخ جهت تعیین قابلیت اعتماد پرسشنامه مورد استفاده قرار گرفته است.

$$\alpha = \frac{K}{k-1} \left(1 - \frac{\sum_{i=1}^k s2i}{s2t} \right)$$

که در آن:

K = تعداد گویه‌ها یا سئوالات یک شاخص

$s2i$ = واریانس نمرات مربوط به گویه شماره i ام

$s2t$ = واریانس جمع نمره‌های هر پاسخگو (واریانس کل شاخص)

در این تحقیق پرسشنامه‌های جمع آوری شده از طریق رایانه و با استفاده از نرم افزار SPSS نسبت به آزمون اعتبار آنها اقدام و عدد ۰/۹۲ بدست آمد. لذا با توجه به عدد فوق می‌توان گفت که پرسشنامه از اعتبار کافی برخوردار می‌باشد.

یافته‌های پژوهش

روش جمع آوری اطلاعات در این پژوهش مبتنی بر پرسشنامه است که با توجه به داده‌های جمع آوری شده از نمونه آماری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است تا زمینه تحلیل داده‌ها و برقراری ارتباط بین متغیرها به منظور آزمون فرضیه‌های تحقیق فراهم شود. داده‌های تحقیق شامل تعداد ۱۷۴ پرسشنامه در قالب ۳۳ سئوال طراحی و جمع آوری شده است. این داده‌ها به کمک نرم افزارهای آماری SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. برای آزمون فرضیه‌ها از آمار توصیفی و استنباطی استفاده شده و خطای نوع اول یعنی آلفا برابر ۰/۵٪ در نظر گرفته شده است.

در این بخش ویژگی‌های عمومی پاسخ دهندگان و کمیت‌های آماری به تفکیک جنسیت، مقطع تحصیلی، رشته تحصیلی، بومی یا غیر بومی و وضعیت تأهل مورد تحلیل قرار گرفته است.

آمار تصیفی

تجزیه و تحلیل داده‌ها بر حسب نوع جنسیت

نمودار فراوانی برای دانشجویانی که پرسشنامه را تکمیل نموده اند نشان می‌دهد ۶۹ درصد یعنی ۱۲۰ نفر از پاسخ دهندگان مذکر و ۲۷/۶ درصد یعنی ۴۸ نفر آنها دارای جنسیت مؤنث می‌باشند و تعداد ۶ نفر هم به این گزینه پاسخی نداده اند.

جدول ۱: توزیع جنسیت پاسخ دهندگان

ردیف	جنسیت	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
۱	مذکر	۱۲۰	۶۹	۷۱/۴
۲	مؤنث	۴۸	۲۷/۶	۱۰۰
۳	جمع	۱۶۸	۹۶/۶	
۴	بدون پاسخ	۶	۳/۴	
۵	جمع کل	۱۷۴	۱۰۰	

۲- تجزیه و تحلیل داده برحسب سنوات تحصیلی

اطلاعات استخراج شده از داده‌های آماری و پرسشنامه‌ها نشان دهنده این است که ۱۰/۹ درصد یعنی ۱۹ نفر آنها دانشجویان سال اول، ۲۲/۴ درصد به تعداد ۳۹ نفر دانشجوی سال دوم، ۳۱ درصد به تعداد ۵۴ نفر دانشجوی سال سوم و ۲۷ درصد یعنی ۵۷ نفر از آنها دانشجوی سال چهارم بوده و تعداد ۱۵ نفر نیز به این گزینه پاسخی نداده‌اند.

جدول ۲: توزیع سنوات تحصیلی پاسخ دهندگان

ردیف	سنوات تحصیلی	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
۱	سال اول	۱۹	۱۰/۹	۱۱/۹
۲	سال دوم	۳۹	۲۲/۴	۳۶/۵
۳	سال سوم	۵۴	۳۱	۷۰/۴
۴	سال چهارم	۴۷	۲۷	۱۰۰
۵	جمع	۱۵۹	۹۱/۴	
۶	بدون پاسخ	۱۵	۸/۶	
۷	جمع کل	۱۷۴	۱۰۰	

۳- تجزیه و تحلیل داده برحسب رشته‌های تحصیلی

با توجه به تنوع رشته‌های تحصیلی در دانشگاه آزاد اهر و وجود رشته‌های متنوع اعم از رشته‌های علوم انسانی و مهندسی، ۶ درصد (یک نفر) از آنها رشته ادبیات، ۱۷/۸ درصد (۳۱ نفر) رشته معماری، ۸ درصد (۱۴ نفر) رشته مهندسی صنایع، ۱۰/۹ درصد (۱۹ نفر) مهندسی برق، ۶/۹ درصد (۱۲ نفر) مهندسی کامپیوتر، ۱۶/۱ درصد (۲۸ نفر) مهندسی مکانیک، ۲/۹ درصد (۵ نفر) باستان شناسی، ۲/۹ درصد (۵ نفر) پرستاری، ۶ درصد (یک نفر) تربیت بدنی، ۱/۱ درصد (۲ نفر) مشاوره، ۴ درصد (۷ نفر) مدیریت بازرگانی، ۴/۶ درصد (۸ نفر) مدیریت بانکی، ۶ درصد (یک نفر) مترجمی، ۴/۶ درصد (۸ نفر) مهندسی کشاورزی، ۱/۷ درصد (۳ نفر) حسابداری، ۲/۳ درصد (۴ نفر) مدیریت صنعتی، ۶ درصد (یک نفر) روانشناسی، ۱/۱ درصد (۲ نفر) آموزش ابتدایی، ۱/۱ درصد (۲ نفر) مامایی، ۱/۱ درصد (۲ نفر) مدیریت بیمه و ۶ درصد (یک نفر) نیز دانشجوی رشته تاریخ بوده است و تعداد ۱۷ نفر نیز به گزینه پاسخی ارائه نداده‌اند.

جدول ۳: توزیع رشته‌های تحصیلی پاسخ دهندگان

ردیف	رشته‌های تحصیلی	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
۱	ادبیات	۱	۱/۶	۱/۶
۲	معماری	۳۱	۱۷/۸	۲۴/۴
۳	مهندسی صنایع	۱۴	۸	۲۹/۳
۴	مهندسی برق	۱۹	۱۰/۹	۴۱/۴
۵	مهندسی کامپیوتر	۱۲	۶/۹	۴۹
۶	مهندسی مکانیک	۲۸	۱۶/۱	۶۶/۹
۷	باستان شناسی	۵	۲/۹	۷۰/۱
۸	پرستاری	۵	۲/۹	۷۳/۲
۹	تربیت بدنی	۱	۱/۶	۷۳/۹
۱۰	مشاوره	۲	۱/۱	۷۵/۲
۱۱	مدیریت بازرگانی	۷	۴	۷۹/۶
۱۲	مدیریت بانکی	۸	۴/۶	۸۴/۷
۱۳	مترجمی	۱	۱/۶	۸۵/۴
۱۴	کشاورزی	۸	۴/۶	۹۰/۴
۱۵	حسابداری	۳	۱/۷	۹۲/۴
۱۶	مدیریت صنعتی	۴	۲/۳	۹۴/۹
۱۷	روانشناسی	۱	۱/۶	۹۵/۵
۱۸	آموزش ابتدایی	۲	۱/۱	۹۶/۸
۱۹	مامایی	۲	۱/۱	۹۸/۱
۲۰	مدیریت بیمه	۲	۱/۱	۹۹/۴
۲۱	تاریخ	۱	۱/۶	۱۰۰
۲۲	جمع	۱۵۷	۹۰/۲	
۲۳	بدون پاسخ	۱۷	۹/۸	
۲۴	جمع کل	۱۷۴	۱۰۰	

۴- تجزیه و تحلیل داده برحسب بومی یا غیر بومی

با توجه به اینکه آزمون ورودی دانشگاه‌ها به صورت سراسری در سطح کشور انجام می‌گیرد و افراد مختلف از کلیه استان‌های کشور می‌توانند در آزمون ورودی شرکت نموده و در صورت قبولی در هر دانشگاهی ادامه تحصیل دهند، لذا نمونه آماری در نظر گرفته شده نیز به دو گروه کلی بومی و غیر بومی تقسیم شدند. دانشجویان بومی دانشجویانی بودند که

محل زندگی آنها در سطح شهرستان ابهر بوده و دانشجویان غیر بومی نیز افرادی بودند که از سایر نقاط برای ادامه تحصیل به منطقه ابهر عزیمت نموده اند. منظور از این پرسش این بود که افرادی که به صورت غیر بومی در دانشگاه حضور دارند و جدا از والدین خود چه در خوابگاه و چه به صورت استیجاری با چند نفر از هم دانشجویان خود در منطقه سکونت دارند آیا دور بودن از والدین می تواند در گرایش به نماز تأثیر گذار باشد. ۳۶/۲ درصد و یا ۶۳ نفر از پاسخ دهندگان دانشجوی بومی و ۵۸/۶ و یا ۱۰۲ نفر از آنها دانشجوی غیر بومی بوده اند و همچنین ۹ نفر از نمونه آماری نیز به این گزینه پاسخی نداده اند.

جدول ۴: توزیع فراوانی بومی و یا غیر بومی بودن دانشجویان

ردیف	بومی/غیربومی	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
۱	بومی	۶۳	۳۶/۲	۳۸/۲
۲	غیر بومی	۱۰۲	۵۹/۶	۱۰۰
۳	جمع	۱۶۵	۹۴/۸	
۴	بدون پاسخ	۹	۵/۲	
۵	جمع کل	۱۷۴	۱۰۰	

۵- تجزیه و تحلیل داده بر حسب وضعیت تأهل

نمونه آماری مورد مطالعه از نظر وضعیت تأهل نیز به دو دسته مجرد و متأهل تقسیم بندی گردیده اند. ۲۵/۹ درصد یا ۴۵ نفر از پاسخگویان متأهل و ۶۵/۵ درصد و یا ۱۲۱ نفر از آنان مجرد بوده اند. و ۸ نفر نیز در رابطه با این گزینه پاسخی نداده اند.

جدول ۵: توزیع وضعیت تأهل پاسخگویان

ردیف	وضعیت تأهل	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
۱	متاهل	۴۵	۲۵/۹	۲۷/۱
۲	مجرد	۱۲۱	۶۹/۵	۱۰۰
۳	جمع	۱۶۶	۶۵/۴	
۴	بدون پاسخ	۸	۴/۶	
۵	جمع کل	۱۷۴	۱۰۰	

تحلیل و آزمون فرضیات تحقیق

یک فرضیه علمی، یک فرض آزمون پذیری است که به دلیل صادق بودن در مورد برخی از واقعیات برای هدایت بررسی و تحقیق به طور موقت پذیرفته می شود. هر تحقیقی مبتنی بر یک سری فرضیه کلی در خصوص روابط احتمالی بین پدیده ها و متغیرهای تحقیق بوده و

هر تحقیق بنا به منابع متعدد پاسخ‌هایی در رابطه با کیفیت ارتباط متغیرها با یکدیگر ارائه می‌دهد. این پاسخ‌ها که در واقع همان فرضیه‌های تحقیقی باشند گزاره‌هایی هستند در مورد پارامتر جامعه به گونه‌ای که آزمون آنها به وسیله آمار نمونه‌ای امکان پذیر باشد (کورتز، ۱۳۷۴، ۱۷۰).

فرضیه اول

بین وضعیت اعتقادی دوستان در گرایش دانشجویان به نماز رابطه وجود دارد.
 H0: بین وضعیت اعتقادی دوستان در گرایش دانشجویان به نماز رابطه وجود ندارد.
 H1: بین وضعیت اعتقادی دوستان در گرایش دانشجویان به نماز رابطه وجود دارد.

جدول ۶: ماتریس همبستگی وضعیت اعتقادی دوستان در گرایش دانشجویان به نماز

		گرایش دانشجویان به نماز	وضعیت اعتقادی دوستان
گرایش	Pearson Correlation	۱	۰/۶۲۴
دانشجویان به نماز	Sig. (2-tailed)		۰/۰۰۰
	N	۱۷۳	۱۷۱
وضعیت اعتقادی دوستان	Pearson Correlation	۰/۶۲۴	۱
	Sig. (2-tailed)	۰/۰۰۰	
	N	۱۷۱	۱۷۲

با توجه به نتایج به دست آمده از جدول ماتریس همبستگی، می‌توان گفت که با اطمینان ۹۹٪ و سطح خطای کوچک تر از ۰/۰۱ بین وضعیت اعتقادی دوستان در گرایش دانشجویان به نماز رابطه وجود دارد. از طرفی مقدار این رابطه که برابر با ۰/۶۲۴ است به طور مستقیم (مثبت) و در حد بالا می‌باشد. بدین معنی که با بالا رفتن سطح اعتقادی دوستان میزان گرایش به نماز نیز به نسبت بیشتری بالا خواهد رفت. بنابراین فرض H0 رد و فرض H1 مورد تأیید قرار می‌گیرد.

فرضیه دوم

بین تشکیل به موقع نماز جماعت و اطلاع رسانی در رابطه با آن و شرکت دانشجویان در نماز رابطه وجود دارد.
 H0: بین تشکیل به موقع نماز جماعت و اطلاع رسانی در رابطه با آن و شرکت دانشجویان در نماز رابطه وجود ندارد.

H1: بین تشکیل به موقع نماز جماعت و اطلاع رسانی در رابطه با آن و شرکت دانشجویان در نماز رابطه وجود دارد.

جدول ۷: ماتریس همبستگی تشکیل به موقع نماز و اطلاع رسانی

	گرایش دانشجویان به نماز	تشکیل به موقع نماز جماعت و اطلاع رسانی
گرایش دانشجویان به نماز	Pearson Correlation	۰/۵۷۹
	Sig. (2-tailed)	۰/۰۰۰
	N	۱۶۴
تشکیل به موقع نماز جماعت و اطلاع رسانی	Pearson Correlation	۰/۵۷۹
	Sig. (2-tailed)	۰/۰۰۰
	N	۱۶۴

با توجه به نتایج به دست آمده از جدول ماتریس همبستگی، می‌توان گفت که با اطمینان ۹۹٪ و سطح خطای کوچک تر از ۰/۰۱ بین تشکیل به موقع نماز جماعت و اطلاع رسانی در رابطه با آن و شرکت دانشجویان در نماز رابطه وجود دارد. از طرفی مقدار این رابطه که برابر با ۰/۵۷۹ است به طور مستقیم (مثبت) و در حد متوسط می‌باشد. بدین معنی که تشکیل به موقع نماز جماعت و اطلاع رسانی میزان گرایش به نماز را در دانشجویان افزایش خواهد داد. بنابراین فرض H0 رد و فرض H1 مورد تأیید قرار می‌گیرد.

فرضیه سوم

بین حضور افراد برجسته در نماز جماعت مسجد دانشگاه و شرکت دانشجویان در نماز جماعت رابطه وجود دارد.

H0: بین حضور افراد برجسته در نماز جماعت مسجد دانشگاه و شرکت دانشجویان در نماز جماعت رابطه وجود ندارد.

H1: بین حضور افراد برجسته در نماز جماعت مسجد دانشگاه و شرکت دانشجویان در نماز جماعت رابطه وجود دارد.

جدول ۸: ماتریس همبستگی حضور افراد برجسته در نماز جماعت و گرایش دانشجویان به نماز

		گرایش دانشجویان به نماز	حضور افراد برجسته در نماز جماعت
گرایش دانشجویان به نماز	Pearson Correlation	۱	۰/۴۸۱
	Sig. (2-tailed)		۰/۰۰۰
حضور افراد برجسته در نماز جماعت	N	۱۷۳	۱۶۸
	Pearson Correlation	۰/۴۸۱	۱
	Sig. (2-tailed)	۰/۰۰۰	
	N	۱۶۸	۱۶۹

با توجه به نتایج به دست آمده از جدول ماتریس همبستگی، می‌توان گفت که با اطمینان ۹۹٪ و سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۱ بین حضور افراد برجسته در نماز جماعت مسجد دانشگاه و شرکت دانشجویان در نماز رابطه وجود دارد. از طرفی مقدار این رابطه که برابر با ۴۸۱/۰ است به طور مستقیم (مثبت) و در حد تقریباً ضعیف می‌باشد. بدین معنی که حضور افراد برجسته در مسجد دانشگاه، میزان گرایش به نماز را در دانشجویان افزایش خواهد داد. بنابراین فرض H_0 رد و فرض H_1 مورد تأیید قرار می‌گیرد.

فرضیه چهارم

بین جنسیت دانشجویان و شرکت آنها در نماز جماعت رابطه وجود دارد.
 H_0 : بین جنسیت دانشجویان و شرکت آنها در نماز جماعت رابطه وجود ندارد.
 H_1 : بین جنسیت دانشجویان و شرکت آنها در نماز جماعت رابطه وجود دارد.
 برای تأیید یا رد این فرضیه از آزمون‌ها پارامتری برای دو گروه استفاده شده است. تنها آزمون پارامتری که برای آزمون فرضیه‌های تفاوتی در رابطه با دو گروه یا نمونه مورد استفاده قرار می‌گیرد، آزمون t دو نمونه‌ای می‌باشد. آزمون t با دو نمونه دارای دو حالت (مستقل و همبسته) می‌باشد که هر دو از پر کاربردترین آزمون‌های آماری پارامتری در تحقیقات علوم تربیتی، روانشناسی، مدیریت، علوم طبیعی و علوم زیستی می‌باشند.
 در این پژوهش از آزمون t با دو نمونه مستقل استفاده شده است. این آزمون، میانگین دو گروه از پاسخگویان را با یکدیگر مقایسه می‌کند. از این آزمون برای محاسبه فاصله اطمینان و یا آزمون فرضیه تفاوت میانگین دو جمعیت (در زمان نامشخص بودن انحراف استاندارد و

استقلال نمونه‌ها از یکدیگر) استفاده می‌شود. به عبارتی دیگر: در این آزمون میانگین‌های به دست آمده از نمونه‌های تصادفی مورد قضاوت قرار می‌گیرند. بدین معنی که از دو جامعه مختلف، نمونه‌هایی اعم از این که تعداد نمونه مساوی یا غیر مساوی باشند، به طور تصادفی انتخاب کرده و میانگین‌های آن دو جامعه را با هم مقایسه می‌کنند. چنانچه سطح معنی داری آزمون از ۰/۰۵ بزرگ تر باشد در آن صورت از نتایج ردیف اول استفاده می‌کنیم که فرض برابری واریانس دو گروه را می‌پذیرد. اما چنانچه سطح معنی داری این آزمون از ۰/۰۵ کوچک تر باشد، در آن صورت از نتایج ردیف دوم استفاده می‌کنیم که فرض عدم برابری واریانس‌ها برای دو گروه را می‌پذیرد. در این آزمون با توجه به اینکه سطح خطا ۰/۰۲۰ و معنی داری آزمون ۵/۵۲۹ می‌باشد لذا از ردیف دوم استفاده می‌کنیم. در ردیف دوم نیز ملاحظه می‌شود که حد بالا و پایین بین ۱۱۲۷۳- و ۴۸۸۷۸/ را در بر می‌گیرد با ۹۵ درصد اطمینان مطمئن هستیم که تفاوت میانگین برای جامعه بین ۱۱- و ۴۹/ قرار دارد. باید توجه داشت که صفر در این محدوده قرار داشته لذا این تفاوت معنی دار نیست. همچنین با ملاحظه به میانگین دو نمونه نیز مشاهده می‌شود که میانگین نمونه مردان عدد ۳/۵۶۳۰ و میانگین نمونه زنان ۳/۳۷۵۰ می‌باشد که تفاوت فاحشی با همدیگر ندارند.

جدول ۹: ماتریس همبستگی جنسیت دانشجویان و شرکت آنها در نماز جماعت

Std. Error Mean	Std. Deviation	Mean	N	SEX	
۰/۰۹۷۴۲	۱/۰۶۲۷۶	۳/۵۶۳۰	۱۱۹	مذکر	نماز خوانی
۰/۱۱۶۴۳	۰/۸۰۶۶۷	۳/۳۷۵	۴۸	مؤنث	

t-test for Equality of Means						Levene's Test for Equality of Variances				
95% Confidence Interval of the Difference		Std. Error Difference	Mean Difference	Sig. (2-tailed)	df	t	Sig.	F		
Upper	Lower									
۵۲۴۴ ۶/	۱۴۸۴ ۳/	۱ ۱۱۲۷	۱۷۰۴ ۱۵۱۸	۰/۰ ۰/۱	۱۸۸۰ ۱۸۸۰	۰/۰ ۰/	۰/۲۰ ۰/۳۰	۵/۵۲۹ ۵	Equa - varia	Equa - varia

فرضیه پنجم

بین تشکیل جلسات و همایش‌های مذهبی از سوی دانشگاه در گرایش دانشجویان به نماز رابطه وجود دارد.

H0: بین تشکیل جلسات و همایش‌های مذهبی از سوی دانشگاه و شرکت دانشجویان در نماز جماعت رابطه وجود ندارد.

H1: بین تشکیل جلسات و همایش‌های مذهبی از سوی دانشگاه و شرکت دانشجویان در نماز جماعت رابطه وجود دارد.

جدول ۱۰: ماتریس همبستگی تشکیل جلسات و همایش‌های مذهبی و گرایش دانشجویان به نماز

	تشکیل جلسات و همایش‌های مذهبی	گرایش دانشجویان به نماز
گرایش دانشجویان به نماز	Pearson Correlation	۰/۶۴۷
	Sig. (2-tailed)	۰/۰۰۰
	N	۱۷۳
تشکیل جلسات و همایش‌های مذهبی	Pearson Correlation	۰/۶۴۷
	Sig. (2-tailed)	۰/۰۰۰
	N	۱۵۶

با توجه به نتایج به دست آمده از جدول ماتریس همبستگی، می‌توان گفت که با اطمینان ۹۹٪ و سطح خطای کوچک تر از ۰/۰۱ بین تشکیل جلسات و همایش‌های مذهبی از سوی دانشگاه و شرکت دانشجویان در نماز رابطه وجود دارد. از طرفی مقدار این رابطه که برابر با ۰/۶۴۷ است به طور مستقیم (مثبت) و در حد تقریباً قوی تری می‌باشد. بدین معنی که تشکیل جلسات و همایش‌های مذهبی از سوی دانشگاه، میزان گرایش به نماز را در دانشجویان افزایش خواهد داد. بنابراین فرض H0 رد و فرض H1 مورد تأیید قرار می‌گیرد.

سایر سئوالات

برای بررسی کامل پژوهش و اظهار نظر در کلیه زمینه‌ها هنگام تهیه پرسشنامه سئوالات دیگری نیز به مجموعه سئوالات علاوه بر سئوالات فرضیات پنجگانه اضافه شده که به بررسی هر کدام از آنها به صورت جداگانه پرداخته می‌شود.

اجباری نبودن نماز

برای بررسی این سؤال که اصولاً اجباری نبودن نماز از سوی مسئولان تا چه حد در گرایش دانشجویان می‌تواند آنها را به سوی این فریضه سوق دهد سئوالات ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۱ و ۲۲ به این فرضیه اختصاص یافت.

جدول ۱۱: ماتریس همبستگی اجباری نبودن نماز و گرایش دانشجویان به نماز

گرایش دانشجویان به نماز	Pearson Correlation	۱	۰/۳۲۹
	Sig. (2-tailed)		۰/۰۰۰
	N	۱۷۳	۱۶۰
اجباری نبودن	Pearson Correlation	۰/۳۲۹	۱
	Sig. (2-tailed)	۰/۰۰۰	
	N	۱۶۰	۱۶۱

با توجه به نتایج به دست آمده از جدول ماتریس همبستگی، می‌توان گفت که با اطمینان ۹۹٪ و سطح خطای کوچک تر از ۰/۰۱ بین اجباری نبودن و عدم برخوردهای تند از سوی مسئولان دانشگاه و شرکت دانشجویان در نماز رابطه وجود دارد. از طرفی مقدار این رابطه که برابر با ۳۲۹/ است به طور مستقیم (مثبت) و در حد تقریباً متوسط می‌باشد. بدین معنی که اجباری نبودن و برخوردهای درست و منطقی از سوی مسئولان دانشگاه، میزان گرایش به نماز را در دانشجویان افزایش خواهد داد. بنابراین فرض H_0 رد و فرض H_1 مورد تأیید قرار می‌گیرد.

فضای مناسب

سئوالات ۲۳، ۲۴ و ۲۵ در پرسشنامه برای بررسی این فرضیه مورد استفاده قرار گرفته است. در این سئوالات مواردی از قبیل ایجاد فضای مناسب مانند سیستم تهویه، گرمایش و سرمایش، زیبایی مسجد و محراب و تزئینات، وجود سرویس‌های بهداشتی و وضوخانه مناسب مورد بررسی قرار گرفته است.

بین وجود فضاهای مناسب در رابطه با نمازخانه در گرایش دانشجویان به نماز رابطه وجود دارد.

H0: بین وجود فضاهای مناسب در رابطه با نمازخانه در گرایش دانشجویان در نماز جماعت رابطه وجود ندارد.

H1: بین وجود فضاهای مناسب در رابطه با نمازخانه در گرایش دانشجویان در نماز جماعت رابطه وجود دارد.

جدول ۱۲: ماتریس همبستگی وجود فضاهای مناسب و گرایش دانشجویان به نماز

گرایش دانشجویان به نماز	Pearson Correlation	۱	۰/۲۵۵
	Sig. (2-tailed)		۰/۰۰۱
	N	۱۷۳	۱۶۱
وجود فضاهای مناسب	Pearson Correlation	۰/۲۵۵	۱
	Sig. (2-tailed)	۰/۰۰۱	
	N	۱۶۱	۱۶۲

با توجه به نتایج به دست آمده از جدول ماتریس همبستگی، می‌توان گفت که با اطمینان ۹۹٪ و سطح خطای کوچک تر از ۰/۱ بین وجود فضاهای مناسب در رابطه با نمازخانه و شرکت دانشجویان در نماز رابطه وجود دارد. از طرفی مقدار این رابطه که برابر با ۲۵۵/ است به طور مستقیم (مثبت) و در حد تقریباً ضعیفی می‌باشد. بدین معنی که وجود فضاهای مناسب در رابطه با نمازخانه، میزان گرایش به نماز را در دانشجویان افزایش خواهد داد. بنابراین فرض H0 رد و فرض H1 مورد تأیید قرار می‌گیرد.

بحث و نتیجه گیری

- با عنایت به بررسی و تجزیه و تحلیل داده‌ها و انجام آزمون‌ها نتایج زیر حاصل شد:
- نتایج آزمون فرضیه اول نشان داد که رابطه منطقی بین وضعیت اعتقادی دوستان در گرایش دانشجویان وجود دارد و با توجه به سطح معنی داری ۶۲۴/ ملاحظه شد این ارتباط مستقیم بوده و در سطح نسبتاً بالایی می‌باشد لذا می‌شود نتیجه گرفت که دوستان تأثیر بسیار زیادی در گرایش یا عدم گرایش دانشجویان به این فریضه می‌توانند داشته باشند و با توجه به سطح معناداری بالا می‌توان نتیجه گرفت که این عامل نسبت به سایر عوامل تأثیر گذار از اهمیت بالایی برخوردار است.
 - نتایج آزمون فرضیه دوم نشان داد که رابطه منطقی تشکیل به موقع نماز جماعت و اطلاع رسانی در رابطه با آن و شرکت دانشجویان در نماز جماعت وجود دارد. هر چقدر اطلاع

- رسانی درست، نحوه پخش اذان، استفاده از امام جماعت وقت شناس و منظم و مقید به حضور به موقع در نماز می‌تواند دانشجویان را به نماز جماعت سوق دهد
۳. نتایج آزمون فرضیه سوم نشان داد که بین دعوت از افراد برجسته و حضور آنها در نماز جماعت به عنوان امام جماعت، حضور اساتید و مسئولان دانشگاه در نماز جماعت، تشویق دانشجویان توسط اساتید و مسئولان دانشگاه و نشست‌های صمیمی تر مسئولان با دانشجویان قبل از نماز جماعت در گرایش دانشجویان به نماز جماعت تأثیر دارد و هر چقدر این عوامل افزایش یابد در نتیجه باعث افزایش گرایش دانشجویان به نماز جماعت می‌شود.
۴. نتایج آزمون فرضیه چهارم نشان داد که بین جنسیت دانشجویان در گرایش آنها به نماز جماعت رابطه معناداری وجود ندارد. اگر چه میانگین نمرات افراد مذکر نسبت به افراد مؤنث بیشتر است ولی این تفاوت آن قدر نیست که بتواند ارتباط معنی داری را در این رابطه نشان دهد.
۵. نتایج آزمون فرضیه پنجم نشان داد بین برگزاری جلسات و همایش‌های مذهبی، آگاه سازی دانشجویان به آفات ترک نماز جماعت، تقویت رابطه بین دانشجو و روحانیت، معرفی الگوهای بسیار خوب درون سازمانی، تشکیل مراسم مذهبی در ایام سوگواری و سخنرانی‌های مرتبط و بیان آثار نماز جماعت در حل مشکلات دانشجویان رابطه معنی داری وجود دارد.
۶. نتایج آزمون فرضیه دیگری در رابطه با ایجاد فضای مناسب نشان داد که بین ایجاد فضای مناسب برای نماز جماعت از لحاظ سیستم تهویه، گرمایش و سرمایش، زیبایی مسجد و محراب و تزئینات آن و دایر نمودن سرویس‌های بهداشتی و وضوخانه مناسب در ترغیب دانشجویان به نماز رابطه معناداری وجود دارد.
۷. نتایج آزمون فرضیه دیگری در رابطه با اجباری بودن نماز نشان داد که بین عدم اجبار به شرکت دانشجویان به نماز، عدم استفاده از برخوردهای تند، رفتار صحیح مسئولان و الگو بودن آنها در رابطه با شرکت در نماز جماعت، عدم ریاکاری آنها و سخنان امام جماعت با شرکت دانشجویان در نماز جماعت رابطه معناداری وجود دارد.
۸. بررسی اطلاعات به دست آمده از آمار توصیفی نشان داد ۷۵٪ دانشجویان معتقدند که خواندن نماز باعث رفع دغدغه‌های روحی آنها و همچنین باعث بازدارندگی آنها از انحراف می‌گردد.

پیشنهاد‌های حاصل از تحقیق

پیشنهاد‌های زیر که منتج از نتایج پژوهش می‌باشند عبارتند از:

۱. با توجه به تأثیر رفتار دوستان در گرایش دانشجویان، آگاهی بخشیدن به اساتید، مسئولان و دست اندرکاران در مورد هدایت غیر مستقیم دانشجویان برای انتخاب دوستان
۲. ترغیب افراد مهم و برجسته فرهنگی و دانشگاهی جهت شرکت در نماز جماعت
۳. آگاهی بخشیدن به ائمه جماعت مساجد در مورد شناخت نیازها، علائق و ویژگی‌های دانشجویان
۴. ارتباط صمیمی امام جماعت با دانشجویان و ایجاد رفاقت بین آنها
۵. حضور مستمر مسئولان و استادان در نمازهای جماعت
۶. تشکیل جلسات تخصصی و هم‌اندیشی در رابطه با نماز و برگزاری همایش‌های مرتبط
۷. عدم استفاده از برخوردهای انضباطی و تند
۸. انتخاب و استفاده از امامان جماعت با ویژگی‌هایی از قبیل توانایی علمی، نظم و آراستگی ظاهری، بیان ساده و شیوا، ابتکار عمل و خلاقیت، دوستی با جوانان، احترام و تواضع به جوانان
۹. توجه به آراستگی، نظافت و بهداشت مساجد و همچنین رعایت عوامل فیزیکی از قبیل صوت، نور و سیستم گرمایشی و سرمایشی
۱۰. اهتمام جدی در پاسخگویی به نیازها و پرسش‌های جوانان (دانشجویان)
۱۱. آگاه نمودن دانشجویان به فلسفه نماز و آفات ترک آن از طریق برگزاری کلاس‌های آموزشی
۱۲. پرهیز از عوام فریبی مسئولان، استادان و سایر دست اندر کاران
۱۳. دقت در تعیین و رعایت وقت نماز و تناسب آن با سایر فعالیت‌ها. برنامه‌های درسی به گونه‌ای برنامه ریزی شود که تداخلی با زمان نماز نداشته باشد.
۱۴. استفاده از تبلیغات و بروشورهای مناسب و جذاب برای بیان فضایل نماز جماعت

محدودیت‌های تحقیق

معمولاً پژوهش‌ها در مرحله عمل با دشواری‌هایی مواجه می‌شوند که روند طبیعی آن تحت تأثیر محدودیت‌ها با مشکل مواجه می‌باشد. این محدودیت‌ها عمدتاً ناشی از ناشناخته

ماندن جایگاه تحقیقات در جامعه و یا احساس عدم امنیت و روحیه محافظه کاری پاسخ دهندگان به پرسش نامه می‌باشد. این تحقیق نیز از این امر مستثنی نبوده است. هر چند که محقق سعی نمود دقت لازم را در رابطه با اعتبار و اطمینان نتایج تحقیق به کار ببرد اما وجود محدودیت‌های زیر می‌تواند مورد تامل قرار گیرد:

۱. وجود روحیه محافظه کارانه در پاسخ دادن به بعضی از سئوال‌ات پرسشنامه علیرغم تأکید محققین بر محرمانه بودن جواب ها، لکن تعدادی از پاسخگویان به تمامی سئوال‌ات در این زمینه جواب نداده اند.
۲. عدم برخورداری از پرسشنامه‌های استاندارد در این زمینه که از روایی بالایی برخوردار باشد.
۳. سوء ظن و بدگمانی بعضی از افراد به پرسش‌های اعتقادی که منجر به عدم دادن پاسخ یا بی میلی در این زمینه می‌گردد.
۴. با توجه به اینکه تحقیق حاضر صرفاً در دانشگاه آزاد واحد ابهر مورد مطالعه قرار گرفته، نتایج آن نمی‌تواند قابل تعمیم به کل دانشگاه‌ها و دانشجویان سراسر کشور گردد.
۵. فقدان پیشینه تحقیقاتی قابل توجه و کافی در این زمینه در کشور و سایر دانشگاه ها، لذا مدارک معتبری برای مقایسه نتایج تحقیق حاضر با سایر تحقیقات وجود ندارد.

منابع

۱. العاملی، الحر، "وسائل الشیعه"، مؤسسه آل البیت.
۲. راشدی، حسن (۱۳۸۰)، "نماز شناسی"، ستاد اقامه نماز.
۳. شمس، سعید، (۱۳۹۰) "نماز نور چشم مصطفی"، جمال.
۴. عزیزی، عباس، (۱۳۷۸)، آثار و برکات نماز.
۵. علی اکبری معلم، رضا (۱۳۸۷) "بررسی نگرش کارکنان وزارت کار و امور اجتماعی نسبت به شرکت در نماز جماعت".
۶. قرآن کریم، نسخه ها، چاپها و ترجمه های گوناگون.
۷. کلینی، "اصول کافی"، دارالکتب الاسلامیه.
۸. مجلسی، "بحار الانوار"، مؤسسه الوفاء بیروت.
۹. مجموعه مقالات اجلاس هیاهای ستاد اقامه نماز.
۱۰. مجموعه مقررات و آیین نامه های ستاد عالی اقامه نماز دانشگاهها.
۱۱. محمدی اشتهاردی، محمد، "نماز از دیدگاه قرآن و عترت"، انتشارات نبوی.
۱۲. محمدی ری شهری، محمد، (۱۳۸۷)، "منتخب میزان الحکمه"، سازمان چاپ و نشر دارالحدیث.
۱۳. واعظی نژاد، حسین، (۱۳۷۴)، "طهارت روح"، ستاد اقامه نماز.

14. [http:// rg1. tabaar.com](http://rg1.tabaar.com)

15. [www. Alireza hassanloo.blogfa.com](http://www.Alireza.hassanloo.blogfa.com)

16. [www. Magshop. org](http://www.Magshop.org)

